

Socialpædagogisk arbejde og socialpædagogisk faglighed

af medarbejdere i Bo og Naboskaber* i Storstrøms Amt og udviklingskonsulent Mogens Lilleør, 2003

Hvad er den socialpædagogiske kompetence for en størrelse? I Storstrøms Amt foregår der i øjeblikket et stykke udviklingsarbejde blandt Bo og Naboskabsmedarbejdere *, der går ud på at præcisere den særlige socialpædagogiske fagspecialitet. Dette arbejde er bla. mundet ud i det forsøg på begrebsafklaring, der præsenteres i det følgende.

Begreberne omsorg, kompenserende indsats, udvikling, vedligehold, service, pleje og behandling danner rammen om det socialpædagogiske arbejde.

Omsorg: At bringe personen ind i et fællesskab

Omsorg er den centrale værdi. Med omsorg menes en form for social opmærksomhed, et medmenneskeligt beredskab, der har til formål at sikre borgerens værdighed og selvrespekt: Der *sørges* for den pågældende, der tages vare på hende (eller ham), man er der for vedkommende; hun bliver set, hun er ikke ligegyldig. Hendes sociale tilhørsforhold *bekræftes* gennem handling.

Konkret realiserer pædagogen omsorg gennem vidt forskellige opgaver: Vejviser til offentlige myndigheder; ledsager i biograf; sørger for at tøj og påklædning er i orden; hjælper beboeren med at bestille tid til f.eks. foddame eller læge; hjælper med at han får og tager den nødvendige medicin; skaber og bevarer kontakten til familie og andre sociale relationer; opfylder behov vedr. kost / hygiejne mm.; giver aktiverings- eller fritidstilbud, giver struktureret støtte, f.eks. ved at sikre 'ritualer' eller at der er en fast støtteperson; hjælper og vejleder i forhold til brevskrivning, læsning, vasketøj, madlavning, telefonopkald; hjælper med at holde aftaler og hjælper hvis der samlivsproblemer. Osv..

Hvis man som udenforstående ser på de socialpædagogiske arbejdsopgaver nævnt ovenfor, forekommer de så almindelige, ja så hverdagsagtige, at det kan være svært at få øje på det særligt pædagogiske eller faglige. Kunne ikke hvem som helst udøve omsorg på den beskrevne måde? Jo, uden tvivl, men der er alligevel en indre rød tråd i de meget almindelige gøremål, som gør dem til et fagligt arbejde. Det er *formålet* med handlingerne der gør forskellen.

Pædagogisk arbejde og fagligt funderet omsorg

Der er flere måder at udøve omsorg på, der er med andre ord flere pædagogiske formål. Vi vil særligt fremhæve den 'kompenserende indsats', 'udvikling' og 'vedligehold' som de væsentlige pædagogiske opgaver, og 'service', 'pleje' og 'behandling' som andre former for pædagogisk arbejde.

1. Kompenserende indsats: At neutralisere en mangel (ophæve virkningen af...). Hermed menes en indsats der støtter en person, f.eks. en beboer i et Bo og Naboskab, til at klare sig selv, til at leve i sin egen livsrytme.

Arbejdet tager udgangspunkt i hvad beboeren kan (funktionsniveau), og opgaven er at vikariere for hende på områder, hvor hun ikke kan. Pædagogen kan stille mekaniske hjælpemidler til rådighed eller selv fungere som hjælpemiddel for beboeren, f.eks. varetage dagligdagsopgaver, som hun ikke selv kan magte. Den konkrete måde det sker på kan være en eller flere af de almindelige ting nævnt ovenfor, men f.eks. at ledsage beboeren ud af huset til, frisør, tandlæge, på arbejde, familiebesøg, bytur, ferie; eller planlægge aktiviteter sammen med hende.

---

* B/N Nørregade, B/N Vordingborg Syd, B/N Østerbro, B/N Skibinge.

* Storstrøms Amts støtte til borgere, der har behov for en differentieret social- og pædagogisk indsats i nærmiljøet er organiseret efter Bo og Naboskabsmodellen. Denne model hviler på princippet 'så nær det normale som muligt'. Et Bo og Naboskab består af et eller flere huse (parcelhuse, nedlagte landbrug, beboelsesejendomme i større byer) med 4 til 8 beboere pr. hus, etableret som en enhed.

2. Udvikling: At 'føre' en person fra A til B (hvor B er bedre end A for personen). Hermed menes en indsats med henblik på at dygtiggøre vedkommende, f.eks. mht. personlige færdigheder eller socialisering, for at øge personens eget råderum og selvstændighed.

Udvikling kan ske direkte ved en systematisk indsats, der gennem træning flytter en beboer fra A til B, eller indirekte gennem fastlagte rammer, der muliggør at beboeren flytter sig selv fra A til B. Pædagogen tager udgangspunkt i beboerens ønsker, kompetence og livshistorie, dvs. finder ud af hvad vedkommende bedst kan og vil. Hvor det er muligt, forklarer pædagogen tingene tilpas grundigt, herunder også hvorfor noget skal ske (formålet, meningen). Denne (indre) motivering kan forstærkes ved at påskønne, give ros / ris, eller ved at lave aftaler efter 'noget for noget'-princippet. Det er vigtigt at pædagogen holder aftalerne, men også vigtigt at han / hun giver slip når det er relevant. Det gælder om at se muligheder og så afprøve dem: Planlægge og igangsætte aktiviteter; strukturere / gentage / indøve fastlagt handlingsplan: Gøre ting - vise ting - øve ting. Inddrage ved at motivere. Det er ligeledes vigtigt at pædagogen ikke giver løsninger på forhånd, men derimod giver modstand, f.eks. ved at udfordre efter devisen: 'Jeg er ikke så god..... Du kan!'. Ledetråden er at yde hjælp til selvhjælp, dvs. indøve færdigheder med henblik på selvstændiggørelse. Indholdet er mangfoldigt, men det kunne f.eks. dreje sig om spisetræning eller trafiktræning. Eller det kan bestå i at støtte og vejlede ved samlivsproblemer, herunder seksualitet.

3. Vedligehold: At opretholde status quo mht. almindelige, daglige færdigheder (ADL). Hermed menes hjælp til at personen kan bevare evner og færdigheder, som han / hun allerede har.

Det drejer sig om at undgå at der sker en aflæring af færdigheder, så en beboer taber sit aktuelle funktionsniveau. Færdigheder vedligeholdes gennem tilstrækkelig repetition bakket op af normer der fremmer vedligeholdelsen af egenfunktioner. Det kan f.eks. ske ved at beboeren inddrages i daglige gøremål og derigennem gentagelse af daglige funktioner. Fokus skal selvfølgelig være på de områder hvor brugeren kan noget. Pædagogen stiller krav, som undertiden kan være kamufleret som et ønske om hjælp, for at bringe beboeren på banen. Det er vigtigt at der skabes ro og plads til vedligeholdelsestræning: Man skal have tålmodighed, gentage tingene mange gange, lade beboeren gøre tingene mange gange, give hende den fornødne tid.

4. Service: At vikariere for personen efter aftale. Hermed menes at udføre opgaver for personen i hverdagssituationer.

Serviceydelse er aftalebaserede tilbud, som er integreret i det øvrige socialpædagogiske arbejde. Servicearbejde kan bestå i at pædagogen *overtager* praktiske gøremål på grund af en beboers alder, fysiske eller psykiske handicap, f.eks. hjælpe med at skrive indkøbsseddel, starte vaskemaskine, lave mad, indkøb og gøre rent. Pædagogen er den udførende part. Det skal være klart for parterne, at det er en service der er tale om.

5. Pleje: At følge op og passe personen under og efter behandling. Hermed menes at lindre fysisk- og psykisk smerte, efterbehandle fysiske sygdomme, medicingivning. Desuden at have øje for sygdomme, forebygge forværring.

Opgaven består særligt i at være opmærksom på de ting en beboer ikke selv meddeler: At være opmærksom på ændringer; spørge aktivt ind med fokus på syn, hørelse og andre fysiske / psykiske skavanker; sørge for rigtig kost og ernæring; sørge for god personlig hygiejne; være opmærksom på medicinforbrug / bivirkninger. Og opgaven består i at skabe sammenhæng i forløbet: Det kan f.eks. dreje sig om at personen bliver ledsaget til læge, siden får forklaret hvad der er galt, og hvad der skal ske; sikre at de relevante hjælpemidler (f.eks. ved fysisk handicap) er tilstede.

6. Behandling: At helbrede, at fjerne årsag til... at rette fejl. Hermed menes den diagnoseorienterede

indsats som professionelle behandlere udfører (læge, psykiater, psykolog og andre terapeuter).

Pædagogen sørger for at beboeren kommer til læge / tandlæge m.m.: Bestiller tid og ledsager; giver beboeren psykisk understøttende samtaler (for at berolige); hjælper hende med at forstå evt. sygdom og behandling; sørger for at f.eks. lægen forstår hendes problem, dvs. pædagogen fungerer som personens 'advokat'. Pædagogens arbejde består videre i at tænke sig selv som specialistens forlængede arm, dvs. sætte sig ind i og udføre 'behandling' efter anvist procedure, f.eks. give medicin efter lægens anvisning og observere.

En adfærd, mange handlinger – det er formålet der gør forskellen

Omsorg, dette at bekræfte en persons tilhørsforhold til et menneskeligt fællesskab, varetages i almindelighed på en personlig og medmenneskelig måde. Den fagligt funderede omsorg er dertil kendetegnet ved sine faglige formål. Hvad der for en overfladisk betragtning kan se ud som samme slags handling, f.eks. fire pædagoger der hjælper fire beboere med madlavning, vil ofte ved en nærmere betragtning vise sig at være forskellige handlinger. I det ene tilfælde er pædagogen f.eks. i færd med en kompenserende indsats, i det andet tilfælde laver pædagogen et stykke udviklingsarbejde, og i det tredje vedligehold, i det fjerde ydes service. Det er kort sagt det faglige formål der gør forskellen.

Kompetencer

Alt efter hvilket formål det pædagogiske arbejde har, stilles der krav om specifikke personfaglige kompetencer hos pædagogen. En god pædagog skal spænde vidt, ja hun / han skal til tider forene modsatrettede krav, f.eks. skal pædagogen:

- have den fornødne indfølelse og intuition.
- kunne skabe grundlaget for en frugtbar samtale, dvs. opbygge tillid.
- kunne fungere som den ledende part i det pædagogiske forhold; udøve autoritet når nødvendigt.
- kunne tilrettelægge en realistisk målrettet proces.
- kunne formulere sig mundtligt og skriftligt, f.eks. præsentere tilbud og valgmuligheder.
- kunne samarbejde på alle sociale niveauer i en gensidig forpligtende proces.
- kunne forhandle.
- kunne rådgive og vejlede pårørende / forældre professionelt.
- kunne tage rollen som brugerens advokat, når det er relevant, f.eks. som bindeled, rede tråde ud, oversætte det udtalte.

Der stilles således indimellem ganske store krav til pædagogens situationsfornemmelse og tæft, og ikke mindst til at hun kan forme og tydeliggøre sin egen rolle på de skiftende betingelser. Det er ikke altid lige nemt, men klarhed om formålet med det konkrete tiltag der sættes i værk i en given situation eller periode, vil alt andet lige gøre det nemmere. Det er vores håb at ovennævnte kan bidrage til denne større klarhed.